
KENTLEŞME İLE GELİR EŞİTSİZLİĞİ ARASINDAKİ İLİŞKİ: BOOTSTRAP PANEL GRANGER NEDENSELLİK ANALİZİ

Nazlı KEYİFLİ¹

Öz

Bu çalışma seçilmiş 8 Yeni Sanayileşen Ülke (Brezilya, Çin, Endonezya, Filipinler, Malezya, Meksika, Tayland, Türkiye) özelinde kentleşme ve gelir eşitsizliği ilişkisini, 2000-2018 dönemi için yıllık veri seti kullanarak ampirik olarak analiz etmeyi amaçlamaktadır. Değişkenler arasındaki nedensellik ilişkisi Kónya'nın (2006) Bootstrap panel Granger nedensellik analizinden yararlanılarak araştırılmıştır. Bootstrap panel Granger nedensellik sonucuna göre Brezilya, Filipinler, Endonezya, ve Malezya için kentleşmeden gelir eşitsizliğine doğru tek yönlü bir nedensellik ilişkisi; Çin için gelir eşitsizliğinden kentleşmeye doğru tek yönlü bir nedensellik ilişkisi; Meksika ve Türkiye için ise çift yönlü bir nedensellik ilişkisi olduğu tespit edilmiştir. Tayland'da ise kentleşme ile gelir eşitsizliği arasında nedensel bir ilişki bulunamamıştır.

Anahtar Kelimeleri: Kentleşme, Gelir Eşitsizliği, NIC, Bootstrap Panel Granger Nedensellik Analizi.

Jel Sınıflandırması: O15, P25, B23

URBANIZATION AND INCOME INEQUALITY NEXUS: BOOTSTRAP PANEL GRANGER CAUSALITY ANALYSIS

Abstract

This study aims to analyze empirically the nexus among urbanization and income inequality in the context of 8 New Industrializing Country (Brazil, China, Indonesia, Philippines, Malaysia, Mexico, Thailand, Turkey) by using annual data set for the period 2000-2018. The causality relationship between the variables was investigated using Kónya's (2006) Bootstrap panel Granger causality analysis. The results of the Bootstrap panel Granger causality reveal that there exists a one-way causality running from urbanization to income inequality for Brazil, Philippines, Indonesia and Malaysia; a one-way causality running from income inequality to urbanization for China; two-way causality relation Mexico and Turkey. In Thailand, no causality relationship has been found between urbanization and income inequality.

Keywords: Urbanization, Income Inequality, NIC, Bootstrap Panel Granger Causality Analysis.

JEL Classification: O15, P25, B23

¹Dr. Öğr. Üyesi, Gümüşhane Üniversitesi, İİBF, Maliye Bölümü, Gümüşhane, Türkiye, nazlikeyifli@gumushane.edu.tr,

ORCID: 0000-0002-0589-8089

1.Giriş

Bir ülkenin kalkınmasından söz edilebilmesi için kişi başına düşen milli gelirdeki artışın yanı sıra; üretim faktörlerinin nitelik ve niceliğinin artması, gelir dağılımında adaletin sağlanması, istihdamın artması, sanayi kesiminin GSYİH ve ihracat içindeki payının artması gibi yapısal değişikliklerinde gerçekleşmesi gerekmektedir. Literatürde ekonomik bir olgu olarak ele alınmasının aksine kalkınma; sosyal, kültürel ve siyasi boyutları da olan bir kavramdır. Söz konusu içeriği nedeniyle kalkınma olgusu ekonomi ile birlikte sosyal, kültürel ve siyasi yapıda da gelişimin yaşanmasını gerekli kılmaktadır. Bu çerçevede, kentleşme ekonomik kalkınmanın doğal bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Dünya genelinde çok hızlı bir şekilde yaşanan kentleşme ülkeler açısından bir takım fırsatlar sunmanın yanında başta gelir eşitsizliği gibi sosyal olmak üzere ekonomik ve çevresel pek çok sorunu da beraberinde getirmiştir.

Literatürdeki temel tartışmalardan biri kentleşme ve gelir eşitsizliği arasındaki ilişkinin durumudur. Kentleşmenin gelir eşitsizliğine neden olduğu ve söz konusu eşitsizliği arttırdığını ortaya koyan çok sayıda teorik ve ampirik çalışma bulunmaktadır.

Temel karakteristikleri; tarımsal üretimden endüstriyel üretim anlayışına geçiş, kırsal alandan kente göç ve hızlı ekonomik büyüme olan ve gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasındaki bir konumu ifade eden Yeni Sanayileşen Ülkeler (NIC) hızlı kentleşme ve yüksek düzeyde gelir eşitsizliğinin aynı anda görüldüğü ülkelerdir (Kuepper, 2018). Dolayısıyla gelir eşitsizliğinin ilgili ülkelerde hızlı kentleşme ile ne derece ilişkili olduğu sorusu merak uyandırmış ve sorgulanmaya ihtiyaç duymuştur. Çalışmada 8 Yeni Sanayileşen Ülke özelinde 2000-2018 dönemine ilişkin kentleşme ile gelir eşitsizliği arasındaki muhtemel ikili ilişki Konya'nın (2006) Bootstrap panel Granger nedensellik analizinden yararlanılarak ortaya konulmaya çalışılmıştır. Ele alınan ülkelerin sosyal, kültürel, politik ve ekonomik yapısı, nüfusu, doğal kaynak ve coğrafi özellikleri farklılık göstermekte olup heterojen bir yapıda oldukları göz ardı edilmemesi gereken bir durumdur.

2.Teorik Arkan Plan

Günümüzde ise gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin büyük bir kısmının kentleşmeye maruz kaldığı görülmektedir. Sanayi devrimi ile başlayan kentleşme ile birlikte dünya nüfusunun büyük bir kısmı istihdam olanaklarının yüksek olduğu şehirlere doğru hareket etmiştir. Dolayısıyla, 1900'lerde dünya nüfusunun sadece %15'i şehirlere yaşarken günümüzde dünyadaki insanların yarısından fazlası kentlidir (Spence vd.,2009:115). Kentleşme hareketleri 1950 sonrasında büyük kentler ve metropol alanlarını ortaya çıkarmıştır. Birleşmiş Milletler'in kentleşme tahminlerine göre, nüfusu 5 milyon ve üzeri olan yerleşim yerlerinin sayısı 1950'de 6 milyon iken 2015 yılında 73 milyon olmuştur (Ulusoy ve Akdemir, 2017:327). Kentleşmeye ilişkin kaynaklarda, kentlerin hızlı büyümesinde, doğumlardan kaynaklı doğal artışların, kırdan kente göçün, uluslararası göçün, mekânsal yeniden sınıflandırmanın ve ekonomik, sosyal ve kültürel yaşam biçimlerinde görülen değişimlerin etkili olduğu ifade edilmektedir. Ülkeler geliştikçe de nüfus kırsal alanlardan kentsel alanlara doğru kaymaya başlar ve iktisadi gelişme ve beraberindeki nüfus hareketliliği sonucu da kentleşme olgusu ortaya çıkar (Annez ve Buckley, 2009: 25).

Aslında kentleşme bir değişim süreci olup bu süreçte tarımdaki değişimler, işgücünün tarımdan sanayiye kayması, insan davranışlarındaki değişimler, görüş ve düşünce yapılarındaki değişimler ve kentlerin nüfus ve mekân bakımından büyümesi etkili olduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla, insan davranışı ve sosyoekonomik değişimle ilgili olan kentleşme süreci, yeni bir kavramın ortaya çıkmasına ve gelişmesine sebep olmuştur (Çakır, 2007: 41). Ayrıca, sanayileşme de kentlerin hızlı büyümesinde ve yeni bir olgu olarak kentleşmenin ortaya çıkmasında önemli bir etkisinin olduğu bilinmektedir.

Öte yandan, günümüzde dünya nüfusunun yarısı kentsel alanlarda yaşamasına rağmen kentsel alanın evrensel bir tanımı yoktur ve ülkeler herhangi bir alanı kentsel olarak tanımlamak için çeşitli kriterler kullanmaktadır. Bu çerçevede, bir alanı kentsel alan olarak tanımlayabilmek için, idari veya siyasi sınır, eşik nüfus büyüklüğü, nüfus yoğunluğu, ekonomik fonksiyon (tarım dışı alanlarda

istihdam edilen nüfus) ve asfalt sokaklar, elektrik aydınlatması, su temini gibi kentsel özelliklerin varlığından biri ya da birkaçının bulunması gerektiği varsayılmaktadır (UNDP, 2016: 16).

Dünya genelinde kentler, kazanç elde etmek için zenginlik yaratmada, yatırım çekmede, sosyal gelişimi arttırmada ve hem insani hem de teknik kaynaklardan yararlanmada önemli bir rol oynamaktadır. Dolayısıyla ülkeler geliştikçe, kentsel yerleşimler milli gelirin önemli bir bölümünü oluşturmada, istihdam ve yatırım için büyük fırsatlar sunmaktadır (Sulemana vd., 2019:10). Örneğin, UN'nin raporunda kentsel temelli ekonomik faaliyetlerin, düşük gelirli ülkelerde GSYİH'nın %55'ine, orta gelirli ülkelerde %73'üne ve yüksek gelirli ülkelerde ise %85'ine tekabül ettiği ifade edilmiştir (UN, 2012: 8). Ayrıca, küresel nüfusun kentleşmesinin yani kırsal alanlardan kentsel toplumlara geçişin ekonomi, toplum, politika ve çevre üzerinde önemli etkileri olduğu görülmektedir.

Şüphesiz kentleşme ekonomik fırsat elde etmenin anahtarıdır. Kentleşme, kentlerin bir araya toplanmasıyla, malların taşınmasına ve hizmet sunum maliyetlerinin azalmasına, uzmanlaşmaya, firmalar arasında bilgi akışını sağlamaya, girişimciliği desteklemeye yönelik etkenlerle üretkenliğe ve ekonomik büyümeye katkıda bulunmaktadır (Glaeser ve Joshi-Ghani, 2013:23). Ayrıca, kentsel dönüşümler insani gelişmişlik göstergeleri üzerinde olumlu etki ortaya çıkarmakta ve yoksulluğun azalmasına katkı sağlamaktadır. Kentleşme olmadan çok az ülke yoksulluktan refah düzeyine geçebilmiştir (Glaeser ve Maré, 2011:318; Ciccone ve Hall, 1996:60). Kısacası, kentleşme süreci insanın sosyal gelişiminde önemli bir rol oynamıştır.

Ancak, sanayileşmeyle beraber yürüyen kentleşmenin aşırı yoksulluğu sona erdirmek ve refahı arttırmak için kapsayıcı olması yani dengeli olması gerekmektedir. Dolayısıyla nüfusun istihdam olanaklarına paralel olarak yer değiştirmesi kısacası kente göç eden nüfusun iş bulması durumunda dengeli bir kentleşme sağlanabilir. Ancak, sanayileşme olmaksızın kentin sadece nüfus olarak büyümesi durumunda gelişmekte olan ülkelerin çoğunun da karşı karşıya kaldığı dengesiz kentleşmeden söz edilebilir (Dinler,1998:150-151). Böylelikle, kentleşmedeki artışlar ekonomik büyüme ve insanları yoksulluktan uzaklaştırma gibi insan refahı üzerinde olumlu etkilere neden olabileceği gibi artan eşitsizlik, kentsel yoksulluk ve gecekondu bölgeleri gibi zararlı sonuçlarda ortaya çıkabilmektedir (Liddle ve Messinis, 2015:35).

Aslında kentsel alanların genişlemesi yoksullar için fırsatlar sunsa da kentsel büyüme hizmetlere, istihdama ve konutlara ulaşımındaki eşitsizliği arttırabilmektedir. Özellikle gelişmekte olan ülkelerdeki pek çok şehir merkezi, yeterli barınma, okullaşma, ulaşım ve sağlık hizmeti sunumuyla ilgili eşitsizliklere çözüm bulmakta zorlanmaktadır (World Bank, 2015: 29). Dolayısıyla, bir şehrin mekansal genişlemesi o bölgedeki yoksulları doğrudan etkileyen bir faktördür. Kentlerdeki hızlı büyüme bir takım zorlukların ortaya çıkmasına neden olabilmektedir. Kentlerin vatandaşların artan ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz kalması, fiziksel altyapı, konut ulaşımıyla ilgili planlama ve yatırım eksikliği gibi durumlar çevresel problemler ve kentsel sakinler için eşitsizliklerin artmasına neden olabilir (World Bank, 2012: 22).

Öte yandan, sosyo-ekonomik yapısını oluşturamamış kentlerin maruz kaldığı göç hareketleri de pek çok sorunun temelini oluşturabilmektedir. Kente gelen nüfusun kent ve kentsel yaşamla ilgili bilgisizliği ve göçmen nüfusun kente plansız yerleşmesi de zaten donanımsız olan kentlerin standardını iyice düşürmektedir (Hardoy vd., 2001:223). Doğal olarak kente göç edenler öncelikle barınma ihtiyacını gidermek isteyecekler ancak ucuz ve yeterli konutların olmayışı bunları kent çevresi ve kentleşmemiş alanlarda gayri resmi yerleşimler kurmaya sevk edecektir (Carruthers ve Ulfarsson, 2003: 511). Bu gibi durumlar kentsel yoksulluğun oluşmasına, çevresel ve sağlık risklerine ve şehir bölgesindeki yağış ve sıcaklık düzenlerinin değişmesine neden olabilmektedir (Seto vd., 2011:3). Ayrıca, sanayi devrimiyle birlikte kentlerin maruz kaldığı göçlerin yanı sıra, günümüzde ulaşım ve iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmeler doğrultusunda da yoğun göçle karşı karşıya kalmışlardır. Dolayısıyla, kentler aldığı göçlerle büyüyerek nüfusları milyonları bulmuştur (Linard vd., 2013:25).

Şüphesiz, kentleşme ekonomideki ve toplum yapısındaki değişmelerle yakından ilişkilidir. Kentleşme, ülkelerde bir yandan kentlerin sayısını arttırırken diğer yandan kentlerin nüfus ve alanca büyümesine yol açmaktadır. Bu bağlamda, 8 Yeni Sanayileşen ülkede ve dünyada yaşayan nüfus artışı ve hızlı kentleşmeyi ortaya koyabilmek adına Tablo 1’de yer verilmiştir.

Tabloda görüldüğü üzere, dünyada 2000-2004 döneminde kentlerde yaşayan nüfusun toplam dünya nüfusuna oranı yaklaşık olarak % 48 iken 2018 yılında % 55.27’ye yükselmiştir. Ele alınan ülkeler içinde kentleşme oranında en fazla artış olan ülke Çin olduğu görülmektedir. Kentleşme oranı Çin’de 2000-2004 döneminde yaklaşık olarak % 39 iken 2018 yılında % 59.15’e yükselmiştir. Dünya bankası raporunda yer alan verilere göre, Çin’de 2000 yılında kentlerde yaşayanların sayısı 452,999 milyon iken bu rakam 2018 yılında 823,827 milyona yükselmiştir. Tablo 1’den de anlaşılacağı üzere Brezilya, Malezya, Meksika ve Türkiye’de toplam nüfusun yarısından fazlasının kentlerde yaşadığı ve dolayısıyla hızlı bir kentleşme süreci yaşadıkları ifade edilebilir.

Tablo 1: 8 Yeni Sanayileşen Ülkelere Ait Nüfus ve Kentleşme Oranları

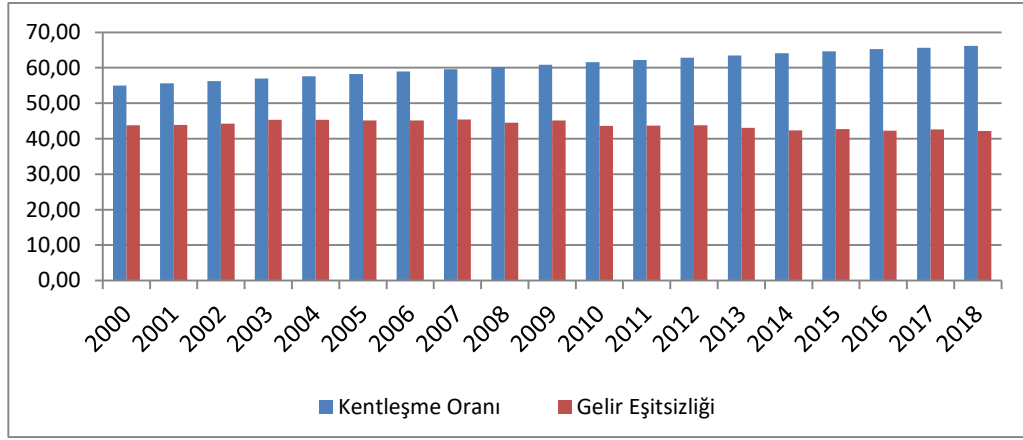
Ülkeler	Toplam Nüfus (Milyon)				Yıllık Nüfus Artış Hızı (%)				Kentleşme Oranı			
	2000/04	2005/09	2010/17	2018	2000/04	2005/09	2010/17	2018	2000/04	2005/09	2010/17	2018
Brezilya	179,467	190,068	201,847	209,469	1.3	1.1	0.9	0.8	81.87	83.44	85.34	86.57
Çin	1,279.8	1,317.7	1,361.3	1,392.7	0.7	0.5	0.5	0.5	38.46	45.20	53.62	59.15
Endonezya	217,378	232,414	253,365	267,663	1.4	1.3	1.3	1.1	43.57	47.54	52.29	55.33
Filipinler	81,358	89,387	99,635	106,651	2.1	1.7	1.6	1.4	45.97	45.54	46	46.91
Malezya	24,200	26,716	29,665	31,528	2.1	1.9	1.4	1.4	63.85	68.35	73.23	76.04
Meksika	101,695	109,203	119,526	126,190	1.4	1.5	1.3	1.1	75.36	76.92	78.84	80.16
Tayland	64,021	66,161	68,253	69,428	0.8	0.6	0.4	0.3	33.76	39.96	46.56	49.95
Türkiye	65,135	69,596	76,629	82,319	1.5	1.3	1.6	1.5	65.98	69.05	72.77	75.14
Dünya	6,272,917	6,675,263	7,213,937	7,592,886	1.3	1.2	1.2	1.1	47.65	50.15	53.23	55.27

Kaynak: Dünya Bankası (WB), 2000-2018 dönemine ilişkin verileriyle derlenmiştir.

Kentleşme üzerine yapılan araştırmalar, kentleşmeyle birlikte mekânsal değişimin yanı sıra sosyal ve kültürel değişmelerinde yaşandığını ortaya koymaktadır. Bilhassa gecekondü bölgelerinde oturanların kentin geri kalanından farklı kültürel ve sosyal özelliklere sahip oldukları görülmektedir. Böylelikle günümüzde gelişmekte olan ülkelerin hızlı kentleşmesi sadece toplum için muazzam fırsatlar sunmanın yanı sıra bilhassa gelişmekte olan ülkelerde gelir dağılımında da ciddi bozulmalara neden olmuştur (Dongfeng, 2013: 393). Diğer bir ifadeyle, özellikle yirminci yüzyılın sonlarına doğru hız kazanan kentleşme olgusuyla beraber gelir dağılımı adaletsizliği belirginleşmiştir (Sarı, 2003: 179). Bu çerçevede hemen hemen tüm ülkelerde gelir dağılımı adaletsizliği çözülmesi gereken bir sorun haline gelmiştir.

Şekil 1’de 8 Yeni Sanayileşen ülkede 2000-2018 dönemi için kentleşme oranı ve gelir eşitsizliği arasındaki ilişki ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Şekil 1: Kentleşme Oranı ve Gelir Eşitsizliğinin Seyri (2000-2018)

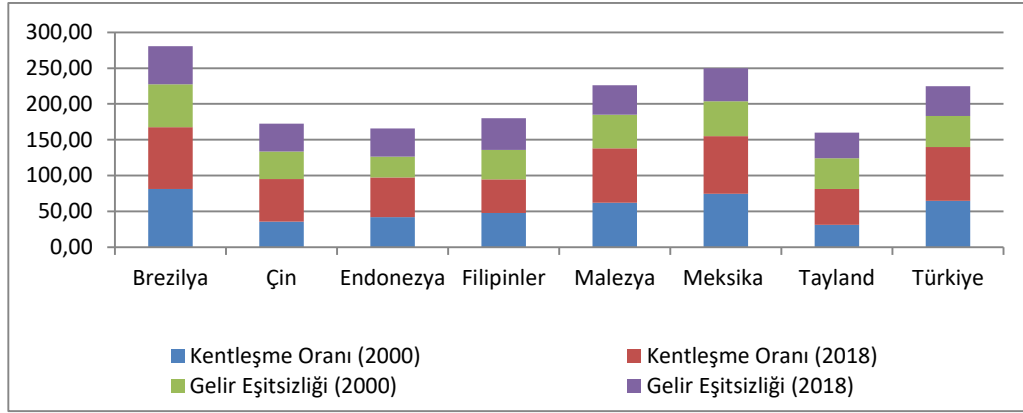

Kaynak: Dünya Bankası (WB), 2000-2018 dönemine ilişkin verileriyle derlenmiştir.

Şekil 1'e göre, çalışmanın örneklem grubunu oluşturan ülkelerde yıllar itibariyle kentleşme oranı devamlı olarak artış eğilimindedir. 2000 yılında kentleşme oranı yaklaşık olarak %55 iken 2018 yılına gelindiğinde ise kentleşme oranı % 66.15 seviyesine ulaşmıştır. Bu durum ilgili ülkelerde nüfusun yarıdan fazlasının kent merkezlerinde yaşadığını göstermektedir. Öte yandan, gelir eşitsizliğinin ise 2000 yılında yaklaşık 44 seviyesinde olduğu bunun 2009 yılına kadar artış eğiliminde olup 2009 yılından sonra azalarak 2018 yılına gelindiğinde ise 42.13 seviyesine düştüğü görülmektedir.

Ülkelerin 2000 yılı ve 2018 yılına ilişkin kentleşme oranı ve gelir eşitsizliği verilerine ilişkin bilgiler Şekil 2'de görülmektedir. Her iki yılda da kentleşme oranının en yüksek olduğu ülkeler Brezilya (%81.19 ve %87), Meksika (%75 ve %80), Malezya (%62 ve % 76) ve Türkiye (%65 ve %75.14)'dir. En düşük kentleşme oranına sahip olan ülkeler ise sırasıyla Tayland (%31.39 ve %50) ve Filipinler (%48 ve %47)'dir. Genel olarak ülkelerde kentleşme oranında artış meydana gelirken (özellikle bu artış Çin (%36 ve %59) ve Tayland (%31.39 ve %50) daha fazladır) sadece az da olsa Filipinler de bir azalış ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte gelir eşitsizliğindeki değişim değerlendirildiğinde ise ele alınan ülke örnekleminde 2000 yılından 2018 yılına kadar gelir eşitsizliğinde artış olan ülkeler Endonezya ve Filipinler iken gelir eşitsizliğinde azalış olan ülkeler ise Brezilya, Çin, Malezya, Meksika, Tayland ve Türkiye'dir. Dolayısıyla, 8 yeni Sanayileşmiş ülkelerde genel itibariyle Endonezya ve Filipinler dışındaki ülkelerde kentleşme oranı artarken gelir eşitsizliğinin düştüğü görülmektedir. Bu göstergeden hareketle bu iki ülke dışındaki ülkelerde kentleşme hızındaki artışın kapsayıcı nitelikte olduğu varsayılmaktadır.

Şekil 2: Ülkelerde Kentleşme Oranı ve Gelir Eşitsizliği

Kaynak: Dünya Bankası (WB), 2000-2018 dönemine ilişkin verileriyle derlenmiştir.

3.Literatür Araştırması

Kentleşmeye ilişkin literatür incelendiğinde genel itibariyle hem teorik hem de ampirik çalışmaların büyük çoğunun kentleşme ile ekonomik büyüme üzerine odaklandığı görülmektedir (Jones ve Koné (1996); Fay ve Opan (2000); Bertinelli ve Black (2004); Henderson (2003); Annez ve Buckley (2009); Liddle ve Messinis (2015) ve Gollin vd. (2016)). Kentleşme ile gelir eşitsizliği arasındaki ilişkiyi değerlendiren öncü nitelikli çalışma ise 1955 yılında Kuznets tarafından yapılmıştır. Kutnets (1955)'e göre gelir eşitsizliği ile ekonomik büyüme arasında tersine çevrilmiş U şeklinde (ters U hipotezi) bir ilişki olduğu özellikle gelişmiş ekonomilerde gelir adaletsizliği ekonomiler tarımdan üretime geçtikçe sanayileşme ve kentleşmeden kaynaklandığını ileri sürülmüştür. Bu aynı zamanda kırsal alandaki insanların düşük verimliliğe sahip tarım sektöründen kent merkezlerindeki yüksek verimli tarım dışı sektörlerle geçeceği anlamına gelecektir. Dolayısıyla Kuznets'e göre kent sakinleri için kişi başına verimlilik kırsal kesimden daha yüksek olacağından ülkeler kentleştiğinde bu durumun daha yüksek gelir eşitsizliğine yol açacağını öne sürmektedir.

Robinson (1976) çalışmasında Kuznets (1955) çalışmasından esinlenerek kentleşme ile gelir eşitsizliği arasındaki ilişkiyi anlamak için bir model önermiştir. Ekonominin farklı gelir dağılımları ve nüfus paylarıyla kırsal ve kentsel sektörlerle ayrılabilceğini varsaymıştır. Bu varsayım altında kentleşme oranındaki artışın eşitsizliği arttıracığını savunmuştur.

Kanbur ve Zhuang (2013) çalışmasında Asya'daki dört ülkenin (Çin, Filipinler, Endonezya ve Hindistan) 1990'lar ve 2000'ler dönemlerine ilişkin verilerini kullanarak ekonomik yapının ve kentleşmenin gelir eşitsizliğini nasıl etkilediğini ampirik olarak araştırmışlardır. Ampirik analiz sonucunda, kentleşmedeki artışın Filipinler, Endonezya ve Hindistan'da gelir eşitsizliğini artırırken Çin'de gelir eşitsizliğini azalttığı sonucuna ulaşmışlardır.

Siddique vd. (2014) tarafından yapılan çalışmada 1999-2008 döneminde Endonezya'da mali desantralizasyon politikasının uygulanmasının harcama eşitsizliği üzerindeki etkisi iki aşamalı GMM sistemi kullanarak araştırılmıştır. Yapılan analiz sonucunda kentleşmedeki artışın gelir eşitsizliği üzerinde herhangi bir etkisinin olmadığı tespit edilmiştir.

Chen vd. (2016) tarafından yapılan çalışmada ekonomik reformun başlamasından itibaren Çin'in kentleşmesi ile gelir eşitsizliği arasındaki ilişki araştırılmıştır. 1978-2014 dönemini kapsayan çalışmada kentleşme ile gelir eşitsizliği arasındaki ilişki zaman serisi yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. Sonuçlar, reform sonrası Çin'de kentleşmenin gelir eşitsizliğinin azaltılmasında etkili olduğunu göstermiştir. Kanbur ve Zhang (1999), Wan ve Zhou (2005) ve Wu ve Rao (2017) tarafından farklı dönemler için Çin üzerine yapılan başka çalışmalarda da kentleşmenin gelir eşitsizliği üzerinde etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Sulemana vd. (2019) tarafından yapılan çalışmada 1996-2016 döneminde 48 Sahra-Altı Afrika ülkesi için kentleşmenin gelir eşitsizliği ile ilişkili olup olmadığı dengesiz panel veri seti kullanılarak araştırılmıştır. Ampirik analiz sonucunda, ilgili Sahra-Altı Afrika ülkelerinde kentleşme ve gelir eşitsizliği arasında pozitif ve istatistiki olarak anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Adams ve Klobodu (2019) tarafından 21 Sahra-Altı Afrika ülkesi için yapılan bir başka çalışmada kentleşme ve gelir eşitsizliği arasındaki ilişki araştırılmıştır. 1984-2014 dönemini kapsayan ampirik çalışmada heterojen panel tahmin teknikleri kullanılmıştır. Çalışmanın bulgularına göre tarımın GSYİH içindeki payı ve doğrudan yabancı yatırımlar gelir eşitsizliği üzerinde güçlü bir etkiye sahip değilken, kişi başı GSYİH, ticari açıklık ve kentleşme gelir eşitsizliği üzerinde olumlu bir etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, çalışmanın bulguları Kuznetz hipotezini desteklememektedir.

Literatürde yer alan bazı çalışmalar ise ölçek ekonomileri doğrultusunda şehir büyüklüğü ile gelir eşitsizliği arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Örneğin, Nord (1980), White (1981), Duraton ve Puga (2004) ve Castells ve Quintana (2018) tarafından farklı örneklem grubu ve farklı zaman aralığı için yapılan çalışmalarda şehir büyüklüğü arttıkça gelir eşitsizliğinin başlangıçta azaldığı daha sonra ise arttığı yani U şeklinde bir ilişki tespit etmişlerdir.

Görüldüğü üzere kentleşme ile gelir eşitsizliği arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalar genel olarak değerlendirildiğinde; ortak bir ampirik bulgunun elde edilemediği ve açıkçası kentleşme ile gelir eşitsizliği arasındaki bağlantının doğasının belirsizliği dikkat çekmektedir. Bazı çalışmalar, kentleşme ve gelir eşitsizliği arasında pozitif bir ilişki olduğuna işaret ederken bazıları negatif ya da doğrusal olmayan bir ilişki olduğunu ileri sürmüşlerdir. Bu durum da ülkeler ve bölgelerin farklı kalkınma aşamalarında ve farklı ekonomik yapılarında olması etkilidir. Dolayısıyla görece olarak literatürde Yeni Sanayileşen Ülkeler üzerine yapılan ve metodolojik olarak Konya'nın (2006) Bootstrap panel Granger nedensellik testini kullanan çalışmaların sınırlı olması dolayısıyla bu çalışmanın literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

4. Veri Seti ve Yöntem

Çalışmada ele alınan ülkelerde kentleşme-gelir dağılımı ilişkisi Bootstrap panel Granger nedensellik testi ile analiz edilmiştir. Çalışmada kullanılacak veri seti ve metodolojinin teorisi aşağıda detaylı olarak verilmektedir.

4.1. Veri Seti ve Yöntem

Çalışmada 8 Yeni Sanayileşmiş ülkenin (Brezilya, Çin, Endonezya, Filipinler, Malezya, Meksika, Tayland, Türkiye) 2000-2018 dönemi için kentleşme ve gelir eşitsizliği arasındaki nedensellik ilişkisi Konya (2006) tarafından geliştirilen Bootstrap Panel Granger nedensellik testini kullanarak araştırılmıştır. Analiz döneminin başlangıç ve bitiş tarihi verilerin ulaşılabilirlik durumuna göre seçilmiştir. Ayrıca çalışmada, söz konusu ülkeler verilerin elde edilebilirliğine göre seçilmiş olup ülkelere ilişkin kentleşme oranı ve gelir eşitsizliği ve bu değişkenlere ait 19 yıllık dönemi kapsayan yıllık veri seti kullanılmıştır. Kentleşme oranı, bir ülkenin ya da bölgenin nüfusunun kent sayılan yerleşme birimlerinde yaşayanlara oranıdır (Kentsel Nüfus/Toplam Nüfus). Gelir eşitsizliğinin ölçümü için Gini katsayısı kullanılmıştır. Gini indeksinde 0 mükemmel eşitliği, 100 ise mükemmel bir eşitsizliği ifade etmektedir. Çalışmada kullanılan ülke verileri Dünya Bankası Dünya Kalkınma Göstergeleri (World Bank, World Development Indicators) veri tabanından temin edilmiştir.

Çalışmada kentleşme ve gelir eşitsizliği arasındaki nedensel ilişkiyi belirlemek amacıyla kullanılan model aşağıdaki gibidir:

$$Kentleşme_{it} = \beta_0 + \beta_1 Gini_{it} + \varepsilon_{it} \quad (1)$$

Modelde bağımlı değişken olarak kentleşme oranı ($Kentleşme_{it}$) ve bağımsız değişken olarak gelir eşitsizliği göstergesi olan gini katsayısı ($Gini_{it}$) kullanılmıştır. Değişkenlere ilişkin alt indisler "i" ülkeleri, "t" zaman boyutunu ve "ε" ise hata terimini ifade etmektedir.

Panel veri analizlerinde nedenselliğin yönünün tespiti için genel olarak üç farklı ekonometrik tahmin yöntemine başvurulmaktadır. Bunlardan ilki, genelleştirilmiş beklentiler yöntemi (GMM) tahmincisi aracılığıyla gerçekleştirilen vektör hata düzeltme modeli (VECM) tahmincisidir. Ancak bu tahminci, yatay kesit bağımlılığını ve heterojenliği açıklamakta yetersizdir. Diğer tahmin yöntemi ise, Hurlin (2008) tarafından geliştirilen bir nedensellik yöntemidir. Söz konusu yöntem, heterojenliği açıklamakta ancak yatay kesit bağımlılığını dikkate almayan bir panel veri nedensellik yöntemidir. Bu çerçevede, bu iki tahmin yönteminin eksikliklerini ve aksaklıklarını gideren üçüncü tahmin yöntemi Kónya (2006) tarafından geliştirilmiştir. Kónya'nın yöntemi hem yatay kesit hem de heterojenliği dikkate alan bir panel veri analiz yöntemidir.

Öte yandan, Kónya'nın (2006) nedensellik tekniğinin diğer nedensellik testlerine göre bazı avantajları bulunmaktadır. Bunlar; birim kök ve eşbütünleşme gibi ön testlere gereksinim duymaması, ülkeler arasında yatay kesit bağımlılığını dikkate alan regresyon (SUR) tahminine dayanması ve panelin tümü için ortak hipotez gerektirmeyip her ülkeye özgü hesaplanan Bootstrap kritik değerlerinin Wald istatistiğine dayanmasıdır. Kısacası Kónya'nın (2006) nedensellik yönteminin uygulanabilmesi için panel veri analizinde serilerin durağan ve eşbütünleşik olmasına gerek yoktur.

Bu çalışmada, Kónya (2006) tarafından geliştirilmiş olan ve yatay kesit bağımlılığı ile heterojenliği dikkate alan Bootstrap panel Granger nedensellik yöntemi kullanılmıştır. Bu çerçevede analizin ilk aşamasında bu testlerin yapılması gerekmektedir. Yatay kesit bağımlılığı, birimlerin birbiriyle bağlantılı olup olmadığı konusunda bilgi verir. Bu bağlamda, analize geçmeden önce yatay kesit bağımlılığının test edilmesi gerekmektedir. Breusch-Pagan (1980) tarafından geliştirilen öncü nitelikteki yatay kesit bağımlılığı testi LM (Lagrange Multiplier-Lagrange Çarpanı) test istatistiğidir. Bu test aşağıdaki şekilde hesaplanmaktadır;

$$LM = T \sum_{i=1}^{N-1} \sum_{j=i+1}^N \hat{\rho}_{ij}^2 \sim X_{N(N-1)/2}^2 \quad (2)$$

Yatay kesit bağımlılığını test etmek için kurulan modellerde zaman boyutu yatay kesit boyutundan büyük ($T > N$) olduğunda Breusch-Pagan (1980) tarafından geliştirilen LM testi güvenilir sonuçlar vermektedir. LM testinde $\hat{\rho}_{ij}$ her denklemin en küçük kareler (EKK) tahmininden elde edilen kalıntılar arasındaki basit korelasyon katsayısıdır. $T \rightarrow \infty$ ve N sabit iken χ^2 dağılımını gösteren Breusch-Pagan (1980) LM istatistiğinin temel hipotezi "kalıntılar arasında korelasyon yoktur"u ifade etmektedir (Pesaran, 2004:4-5).

Ancak yatay kesit boyutunun (N) büyümesi halinde LM testinin gücü azalmaktadır. Zaman boyutunun yatay kesit boyutundan büyük ($T > N$) olduğu durumda yatay kesit bağımlılığının olup olmadığını sınamak için Breusch-Pagan (1980) LM testine alternatif olarak Pesaran (2004) tarafından CD_{LM} testi $T > N$ durumu için, CD testi $N > T$ durumu için geliştirilmiştir (Bölükbaş, 2019:391). CD_{LM} testi öncelikle $T \rightarrow \infty$, sonrada $N \rightarrow \infty$ için asimptotik olarak standart dağılım göstermektedir (Pesaran, 2004:5). Pesaran (2004)'ün temel hipotezi "kalıntılar arasında korelasyon yoktur"u ifade etmektedir. Bu test istatistikleri sırasıyla (3) ve (4) numaralı denklemlerde gösterilmektedir;

$$CD_{LM} = \sqrt{\frac{1}{N(N-1)}} \sum_{i=1}^{N-1} \sum_{j=i+1}^N (T \hat{\rho}_{ij}^2 - 1) \sim N(0,1) \quad (3)$$

$$CD = \sqrt{\frac{2T}{N(N-1)}} \left(\sum_{i=1}^{N-1} \sum_{j=i+1}^N \hat{\rho}_{ij} \right) \sim N(0,1) \quad (4)$$

Pesaran (2004) tarafından geliştirilen her iki test istatistiği CD testi ve CD_{LM} testi asimptotik standart dağılım özelliğine sahiptir. Breusch-Pagan (1980) LM testi ve Pesaran (2004) CD testi bazen

“kalıntılar arasında korelasyon yoktur” temel hipotezinin reddedilmesinde başarılı olamamaktadır. Bunun nedeni grup ortalamasının sıfır, bireysel ortalamasının sıfırdan farklı olduğu durumlarda gücünü yitirerek sapmalı sonuçlar verebilmesidir. Bu sorunun çözümü konusunda Pesaran vd. (2008) sapması düzeltilmiş LM istatistiğinin kullanılmasını önermektedir. LM_{adj} testinin temel hipotezi yatay kesit bağımlılığı olmadığı şeklindedir (Pesaran vd., 2008). Sapması düzeltilmiş LM istatistiği (LM_{adj}) (5) numaralı denklemde gösterilmektedir;

$$LM_{adj} = \sqrt{\left(\frac{2T}{N(N-1)}\right)} \sum_{i=1}^{N-1} \sum_{j=i+1}^N \hat{\rho}_{ij} \frac{(T-k)\hat{\rho}_{ij}^2 - \mu_{Tij}}{\sqrt{U_{Tij}^2}} \sim N(0,1) \quad (5)$$

Çalışmada ülkeler arasındaki eğitim katsayısının homojenliğini veya heterojenliği test etmek amacıyla öncü çalışma olan Swamy (1970) testi ve Pesaran ve Yamagata (2008) tarafından geliştirilen homojenliği inceleyen delta test istatistiği kullanılmıştır. Delta test istatistiğinin ($\tilde{\Delta}$) temel hipotezi, tüm yatay kesit birimler için “Eğitim Katsayıları Homojendir”, alternatif hipotezi ise “Eğitim Katsayıları Heterojendir” şeklindedir. Pesaran ve Yamagata (2008) delta test istatistikleri (6) numaralı denklemde gösterilmektedir;

$$\tilde{\Delta} = \sqrt{N} \left(\frac{N^{-1} \bar{S} - k}{\sqrt{2k}} \right) \sim \chi_k^2 \quad (6)$$

Pesaran ve Yamagata (2008) geliştirilen delta testi ($\tilde{\Delta}$) N ve T sonsuza giderken tutarlıdır (T ve N $\rightarrow \infty$). Test istatistiğinin küçük örneklem için sapması düzeltilmiş delta test istatistiği ($\tilde{\Delta}_{adj}$) (7) numaralı denklemde gösterilmektedir;

$$\tilde{\Delta}_{adj} = \sqrt{N} \left(\frac{N^{-1} \bar{S} - E(\bar{z}_{it})}{\sqrt{\text{var}(\bar{z}_{it})}} \right) \sim N(0,1) \quad (7)$$

Yatay kesit bağımlılığı ve eğitim homojenliği panel nedensellik analizi için önemlidir. Bu çerçevede modelde hem yatay kesit bağımlılığının bulunması hem de eğitim parametrelerinin heterojen olması durumunda uygun bir panel nedensellik analizinin kullanılmasını gerektirmektedir. Konya (2006) tarafından geliştirilen panel nedensellik analizi, hem yatay kesit bağımlılığını hem de eğitim heterojenliğini dikkate almaktadır (Al ve Belke, 2018:279). Konya (2006)’nın geliştirmiş olduğu panel bootstrap nedensellik testi görünürde ilişkisiz regresyon (SUR) modeline dayanmaktadır. Nedenselliğin yönünü saptamak için ise Wald test istatistiğinden elde edilen bootstrap kritik değerleri kullanılmaktadır. Ayrıca, bu panel nedensellik yönteminde durağanlık ve eşbütünleşme analizlerine gerek duyulmamaktadır. Dolayısıyla modeldeki değişkenlerin durağan olup olmaması önemli değildir. Konya (2006) panel bootstrap nedensellik testi yaklaşımında öncelikle SUR sistemi ile tahmin edilmektedir. Denklemler aşağıdaki gibidir (Konya, 2006:981):

$$\begin{aligned} \text{Kentleşme}_{1,t} &= \alpha_{1,1} + \sum_{i=1}^{mly_1} \beta_{1,1,j} \text{Kentleşme}_{1,t-j} + \sum_{i=1}^{mlx_1} \gamma_{1,1,j} \text{Gini}_{1,t-j} + \varepsilon_{1,1,t} \\ \text{Kentleşme}_{2,t} &= \alpha_{1,2} + \sum_{i=1}^{mly_1} \beta_{1,2,j} \text{Kentleşme}_{2,t-j} + \sum_{i=1}^{mlx_1} \gamma_{1,2,j} \text{Gini}_{2,t-j} + \varepsilon_{1,2,t} \end{aligned} \quad (8)$$

.

.

.

$$Kentleşme_{N,t} = \alpha_{1,N} + \sum_{i=1}^{mly_1} \beta_{1,N,j} Kentleşme_{N,t-j} + \sum_{i=1}^{mlx_1} \gamma_{1,N,j} Gini_{N,t-j} + \varepsilon_{1,N,t}$$

ve

$$Gini_{1,t} = \alpha_{2,1} + \sum_{i=1}^{mly_2} \beta_{2,1,j} Kentleşme_{1,t-j} + \sum_{i=1}^{mlx_2} \gamma_{2,1,j} Gini_{1,t-j} + \varepsilon_{2,1,t}$$

$$Gini_{2,t} = \alpha_{2,2} + \sum_{i=1}^{mly_2} \beta_{2,2,j} Kentleşme_{2,t-j} + \sum_{i=1}^{mlx_2} \gamma_{2,2,j} Gini_{2,t-j} + \varepsilon_{2,2,t} \quad (9)$$

·
·
·

$$Gini_{N,t} = \alpha_{2,N} + \sum_{i=1}^{mly_2} \beta_{2,N,j} Kentleşme_{N,t-j} + \sum_{i=1}^{mlx_2} \gamma_{2,N,j} Gini_{N,t-j} + \varepsilon_{2,N,t}$$

Denklemlerde yer alan Y kentleşme oranı değişkenini, X gelir eşitsizliği değişkenini, N gözlem sayısını ($i=1,2,\dots,N$), t ise zaman boyutunu ($t=1,2,\dots,T$) göstermektedir. Panel nedensellik testi sonuçlarında gecikme uzunluğu önemli olduğu için gecikme uzunluğunun belirlenmesi kritik bir aşamadır. Çok az gecikme uzunluğu bazı değişkenlerin modelden dışlanmasına neden olabileceğinden regresyon katsayılarının yanlış ve sonuçların yanlış olmasına neden olurken çok fazla gecikme uzunluğu ise gözlem kaybına ve tahmin edilen katsayıların standart hatalarının artmasına ve sonuçların hatalı olmasına neden olacaktır. Dolayısıyla hem çok az hem de çok fazla gecikme uzunluğu bazı problemlere neden olabilmektedir. Bu çerçevede, Konya (2006) bootstrap panel nedensellik yaklaşımında her ölçümde Y ve X için farklı maksimum gecikme uzunluğuna izin verirken ülkeler arasındaki değişimine izin vermemektedir (Konya, 2006: 982). Bu yaklaşımda kesitlere göre gecikme uzunluğunun değişmediği varsayılmaktadır. Bu çalışmada maksimum gecikme uzunluğu Akaike (ACI) bilgi kriterine göre maksimum 3 olarak alınmıştır.

4.2. Ampirik Bulgular

Çalışmanın ampirik bulguları iki aşamalı olarak analiz edilmiştir. Öncelikle yatay kesit bağımlılığı ve homojenlik testleri, sonrasında ise panel nedensellik testine ilişkin bulgular sunulmuştur. Tablo 1'de yatay kesit bağımlılığı ve homojenlik testleri sonuçları gösterilmektedir. Yatay kesit bağımlılığı testleri LM, CDLM, CD ve LMadj bulgularına göre yatay kesit bağımlılığı bulunmadığını ifade eden H_0 hipotezi çalışmada ele alınan 8 Yeni Sanayileşmiş ülke (Brezilya, Çin, Endonezya, Filipinler, Malezya, Meksika, Tayland, Türkiye) için %1 anlamlılık düzeyinde reddedilmektedir. Ayrıca, eğitim parametrelerinin homojenliğine ilişkin Δ ve Δadj test bulgularına göre de eğitim parametrelerinin homojen olduğunu ifade eden H_0 hipotezi % 1 anlamlılık düzeyinde ele alınan ülke örneklemini için reddedilmektedir. Bu çerçevede, 8 Yeni Sanayileşen ülke için hem yatay kesit bağımlılığının hem de eğitim parametrelerinin heterojen olması sebebiyle çalışmada Konya (2006) bootstrap panel nedensellik testi uygulanmıştır.

Tablo 1: Yatay Kesit Bağımlılığı ve Homojenlik Testi Sonuçları

Test İstatistiği	İstatistik Değeri	Olasılık (p-value)
LM	324.417***	0.000
CD _{LM}	39.610***	0.000
CD	15.938***	0.000
LM _{adj}	7.777***	0.000
$\tilde{\Delta}$	11.612***	0.000
$\tilde{\Delta}_{adj}$	12.678***	0.000

Not: (***), %1 anlamlılık seviyesini göstermektedir. Veri seti 2000-2018 dönemini kapsamaktadır.

Tablo 2: Kentleşme-Gelir Eşitsizliği arasındaki Granger Nedensellik İlişkisi

H0: Kentleşme gelir eşitsizliğine neden olmaz					
Ülkeler	Wald İstatistiği	Bootstrap Olasılık	Kritik Değerler		
			%1	%5	%10
Brezilya	26.271	0.000***	17.105	7.776	5.015
Çin	14.300	0.116	38.228	20.790	15.604
Endonezya	148.428	0.000***	54.745	38.942	33.782
Filipinler	59.076	0.013**	64.275	37.502	28.093
Malezya	126.906	0.000***	68.059	39.991	28.158
Meksika	14.794	0.010**	14.234	6.032	4.369
Tayland	25.094	0.455	82.683	61.438	48.967
Türkiye	264.171	0.000***	32.136	18.441	11.188
H0: Gelir eşitsizliği kentleşmeye neden olmaz					
Ülkeler	Wald İstatistiği	Bootstrap Olasılık	Kritik Değerler		
			%1	%5	%10
Brezilya	0.258	0.939	32.929	20.799	16.26
Çin	4.004	0.077*	13.142	5.664	3.26
Endonezya	3.065	0.937	42.151	26.406	21.12
Filipinler	0.275	0.678	18.941	8.722	5.77
Malezya	16.974	0.317	51.509	33.620	27.56
Meksika	9.046	0.047**	13.929	8.482	6.82
Tayland	26.985	0.394	81.725	52.029	42.54
Türkiye	3.282	0.016**	3.675	1.844	1.13

Not: (***),(**), (*) sırasıyla %1, %5 ve %10 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlıdır. Veri seti ise 2000-2018 dönemini kapsamaktadır.

Kentleşme oranı ile gelir eşitsizliği arasındaki nedensellik ilişkisine ilişkin analiz bulguları Tablo 2'de yer almaktadır. Brezilya, Endonezya, Malezya için %1 anlamlılık düzeyinde, Filipinler ve Meksika için %5 anlamlılık düzeyinde "Kentleşme gelir eşitsizliğine neden olmaz" şeklinde öngördüğümüz H0 hipotezi reddedilmiştir. Bu ülkelerde kentleşmeden gelir eşitsizliğine doğru tek yönlü nedensellik bulunmuştur. Tablo 2'de görüldüğü gibi Çin ve Tayland için kentleşmeden gelir eşitsizliğine doğru bir nedensellik ilişkisi bulunamamıştır. Yani çalışmanın bulgularına göre bu iki ülke için kentleşme oranı ile gelir eşitsizliği arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki mevcut değildir.

Öte yandan, Çin için %10 anlamlılık düzeyinde “*Gelir eşitsizliği kentleşmenin nedeni olamaz*” şeklinde öngördüğümüz H0 hipotezi reddedilmiş ve gelir eşitsizliğinden kentleşmeye doğru tek yönlü nedensellik bulunmuştur. Brezilya, Endonezya, Filipinler, Malezya ve Tayland için ise gelir eşitsizliğinden kentleşmeye doğru nedensellik ilişkisi bulunamamıştır. Ancak, ele alınan örneklemede, Meksika ve Türkiye için hem “*Kentleşme gelir eşitsizliğine neden olmaz*” hem de “*Gelir eşitsizliği kentleşmenin nedeni olamaz*” şeklinde öngördüğümüz H0 hipotezleri reddedilmiştir. Bu iki ülke için kentleşme ve gelir eşitsizliği arasında iki yönlü nedensellik (geri besleme) ilişkisi bulunmuştur.

Sonuç

Kentleşme bir süreci ifade etmektedir. Ancak gerçek anlamda bir kentleşmeden söz edebilmek için kentleşmenin ekonomik, demografik ve sosyokültürel açıdan bir değişimi ifade etmesi gerekmektedir. Bu çerçevede kentleşme; ekonomik açıdan tarımla uğraşan nüfusun başta sanayi olmak üzere tarım dışı sektörlerle kaymasını, demografik açıdan nüfusun kırsal alanlardan kente göç etmesini; sosyokültürel açıdan ise ekonomik ve demografik açıdan kentleşen nüfusun kentin yaşayış biçimini benimsemesini yani kentlileşmesini ifade etmesidir. Dolayısıyla, bu üç unsurdan birinin eksiliği durumunda o ülke ya da bölgede gerçek anlamda bir kentleşmeden söz edilemeyecektir.

Sanayileşme ise kentleşme dinamiklerini harekete geçirmiş ve ülkelerin hızlı bir kentleşme dönemine girmesine neden olmuştur. Kentleşme süreci ekonomik, sosyal ve kültürel pek çok alanı etkilediğinden toplumun yaşam kalitesini doğrudan etkileyebilen bir unsurdur. Dolayısıyla, kentsel genişleme yoksullar için imkânlar oluştursa da aynı zamanda hizmetlere, konutlara ve iş olanaklarına erişimdeki eşitsizlikleri kötüleştirilmektedir. Bir ülkenin ya da bölgenin mekânsal genişlemesi yoksulları doğrudan etkileyebilmekte ve gelirin dağılımını etkilemektedir.

Çalışmanın örneklemini oluşturan ülkelerde kentleşme düzeyleri farklılık gösterse de yeni sanayileşen ülkelerin çoğu sanayileşmeye paralel olarak hızlı bir kentleşme sürecine girmişlerdir. Örneğin, Brezilya, Çin, Endonezya, Malezya, Meksika ve Türkiye gibi ülkelerin nüfusunun yarısından fazlası Filipinler ve Tayland’daki nüfusun ise neredeyse yarısı kentsel alanlarda yaşamaktadır. Ancak yüksek ekonomik büyüme ve kentleşme gösteren bu ekonomilerde eş zamanlı gelir eşitsizliğinin de arttığı görülmektedir.

Çalışmada 2000-2018 dönemine ilişkin 8 Yeni Sanayileşen Ülke özelinde Konya (2006) tarafından geliştirilen Bootstrap panel granger nedensellik analizinden faydalanılarak kentleşme ile gelir eşitsizliği arasındaki nedensellik ilişkisi araştırılmıştır. Çalışmanın ampirik bulguları, Brezilya, Endonezya, Filipinler ve Malezya’da kentleşmeden gelir eşitsizliğine doğru pozitif yönlü bir granger nedensellik ilişkisi olduğu; Çin’de gelir eşitsizliğinden kentleşmeye doğru pozitif yönlü bir nedensellik ilişkisi olduğunu; Meksika ve Türkiye’de ise çift yönlü bir nedensellik ilişkisinin olduğunu ortaya koymaktadır. Ancak Tayland’da ise kentleşme ve gelir eşitsizliği arasında nedensellik ilişkisi tespit edilememiştir.

Elde edilen bu sonuçlara göre, çalışmaya konu olan ülkelerin dengesiz kentleşme ile karşı karşıya kaldıkları görülmektedir. Yani, bu durum ülkelerin tam anlamıyla sanayileşmeyi gerçekleştiremeyip kentlerin sadece nüfus olarak artış göstermesini ifade etmektedir. Dolayısıyla, söz konusu ülkeler kentleşmenin sosyal boyutlarını değerlendirmeli ve ekonomileri modernleşmeye geçerken vatandaşların ihtiyaçlarını karşılayan kamu politikalarını uygulamalıdır. Öte yandan, incelenen ülkelerin gerek gelişmişlik düzeyleri, coğrafi konumları, ekonomik büyüklükleri, nüfus yapısı ve büyüklüğü gibi özellikleri homojenlik sergilemediğinden kentleşme-gelir eşitsizliği ilişkisi söz konusu ülkelerde farklı şekillerde ortaya çıkabilmektedir. Bunun nedenini ele alınan ülkelerin kendi iç dinamiklerinde aranması gerektiğidir.

Kaynakça

- Adams, S. ve Klobodu, E. K. M. (2019). Urbanization, Economic Structure, Political Regime and Income Inequality. *Social Indicators Research*, 142(3), 971–995.
- Al, İ. ve Belke, M. (2018). Politik İstikrarsızlık ile Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki: MENA Ülkeleri için Panel Nedensellik Analizi. *UIİD-IJEAS*, (Özel Sayı), 271-286.
- Annez, P. C. ve Buckley, R. M. (2009). Urbanization and Growth: Setting the Context. in M. Spence, P. C. Annez, ve R. M. Buckley (Eds.). *Urban and growth* (ss. 1–45). Washington, DC: World Bank.
- Bertinelli, L. ve Black, D. (2004). Urbanization and Growth. *Journal of Urban Economics*, 56(1), 80–96.
- Carruthers, J. ve Ulfarsson, G. (2003). Urban Sprawl and the Cost of Public Services. *Environmental Planning B: Planning and Design*, 30 (4), 503-522 .
- Castells-Quintana, D. (2018). Beyond Kuznets: Inequality and the Size and Distribution of Cities. *Journal of Regional Science*, 58(3), 564–580.
- Chen, G., Glasmeier, A. K., Zhang, M., ve Shao, Y. (2016). Urbanization and Income Inequality in Post-Reform China: A Causal Analysis Based on Time Series Data. *PLoS One*, 11(7), 1-16.
- Ciccone, A. ve Hall R. E. (1996). Productivity and the Density of Economic Activity. *American Economic Review*, 86 (1), 54–70.
- Çakır, S. (2007). *Kentleşme Ve Gecekondu Sorunu*. Isparta: Fakülte Kitapevi.
- Dinler, Z. (1998). Bölgesel İktisat (5. Bası). Bursa: Ekin Kitapevi.
- Dongfeng, Y., Chengzhi, Y. ve Ying, L. (2013). Urbanization and Sustainability in China: An Analysis Based on the Urbanization Kuznets-curve. *Planning Theory*, 12(4), 391-405.
- Duranton, G. ve Puga, D. (2004). Micro-foundations of Urban Agglomeration Economies. In V. Henderson, ve J. Thisse (Vol. Eds.), *Handbook of Regional and Urban Economics: 4*, (ss. 2063–2117). Amsterdam: North-Holland.
- Fay, M. ve Opal, C. (2000). Urbanization without Growth: A not-so-uncommon Phenomenon. The World Bank Policy Research Working Paper Series, 2412.
- Glaeser, E. L. ve Joshi-Ghani, A. (2013). Rethinking Cities: Toward Shared Prosperity. Economic Premise, 126, World Bank, Washington, DC.
- Glaeser, E. L. ve Maré D. (2001). Cities and Skills. *Journal of Labor Economics*, 19 (2), 316–42.
- Gollin, D., Jedwab, R., ve Vollrath, D. (2016). Urbanization with and without Industrialization. *Journal of Economic Growth*, 21(1), 35–70.
- Hardoy, J., Mitlin, D. ve Satterthwaite, D. (2001). Environmental Problems in an Urbanizing World: Finding Solutions for Cities in Africa, Asia and Latin America. IONDON: Earthscan.
- Henderson, V. (2003). The Urbanization Process and Economic Growth: The So-What Question. *Journal of Economic Growth*, 8(1), 47–71.
- Jones, B. G. ve Kone, S. (1996). An Exploration of Relationships Between Urbanization and Per Capita Income: United States and Countries of the World. *Papers in Regional Science*, 75(2), 135–153.
- Kanbur, R. ve Zhang, X. (1999). Which Regional Inequality? The Evolution of Rural–Urban and Inland–Coastal Inequality in China from 1983 to 1995. *Journal of Comparative Economics*, 27(4), 686–701.

- Kanbur, R. ve Zhuang, J. (2013). Urbanization and Inequality in Asia. *Asian Development Review*, 30(1), 131–147.
- Kónya, L. (2006). Exports and Growth: Granger Causality Analysis on OECD Countries with A Panel Data Approach. *Economic Modelling*, 23(6), 978-992.
- Kuepper, J. (2018). A Guide to Investing in Newly Industrialized Countries (NICs). <https://www.thebalance.com/what-are-newly-industrialized-countries-nics-1978978>, Erişim: 18.04.2020.
- Kuznets, S. (1955). Economic Growth and Income Inequality. *The American Economic Review*, 45(1), 1–28.
- Liddle, B. ve Messinis, G. (2015). Which Comes First—Urbanization or Economic Growth? Evidence from Heterogeneous Panel Causality Tests. *Applied Economics Letters*, 22(5), 349-355.
- Linard, C., Tatem, J. ve Gilbert, M. (2013). Modelling Spatial Patterns of Urban Growth in Africa. *Applied Geography*, 44, 23-32.
- Nord, S. (1980). An Empirical Analysis of Income Inequality and City Size. *Southern Economic Journal*, 46(3), 863–872.
- Pesaran, M.H. (2004). General Diagnostic Tests for Cross Section Dependence in Panels. Cambridge Working Papers in Economics, 435, London: BP.
- Pesaran, M.H. ve Yamagata, T. (2008). Testing Slope Homogeneity in Large Panels. *Journal of Econometrics*, 142(1), 50-93.
- Pesaran, M.H., Ullah, A. ve Yamagata, T. (2008). A Bias-Adjusted LM Test of Error Cross-Section Independence. *The Econometrics Journal*, 11(1), 105-127.
- Robinson, S. (1976). A Note on the U Hypothesis Relating Income Inequality and Economic Development. *The American Economic Review*, 66(3), 437–440.
- Sarı, R. (2003). Gelir Dağılımında Eğitim Faktörü: Kentsel Bazda Bir Örnek. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*. 58(2), 177-189.
- Seto, K., M. Fragkias, B. Güneralp, ve Reilly, M. (2011). A Meta-Analysis of Global Urban Land Expansion. *Plos One*, 6 (8), 1-9.
- Siddique, M. A. B., Wibowo, H., ve Wu, Y. (2014). *Fiscal Decentralisation and Inequality in Indonesia: 1999–2008*. University of Western Australia, Business School Discussion Paper.
- Suleman, I., Nketiah-Amponsah, E. ve Codjoe, E. A. (2019). Urbanization and Income Inequality in Sub-Saharan Africa. *Sustainable Cities and Society*, 48, 10-15.
- Swamy, P.A.V.B. (1970). Efficient Inference In A Random Coefficient Regression Model. *Econometrica*, 38(2), 311-323.
- Ulusoy, A. ve Akdemir, T. (2017). Mahalli İdareler, 10. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- UN Habitat (2012). Sustainable Urbanization. UN System Task Team on the Post-2015 Un Development Agenda.
- Wan, G. ve Zhou, Z. (2005). Income Inequality in Rural China: Regression-Based Decomposition Using Household Data. *Review of Development Economics*, 9(1), 107–120.
- White, M. (1981). Optimal Inequality in A System of Cities or Regions. *Journal of Regional Science*, 21(3), 375–387.
- World Bank (2012). East Asia’s Changing Urban Landscape Measuring A Decade of Spatial Growth. World Bank Group, Public Disclosure Authorized.

- World Bank (2015). *Urbanization in Africa: Trends, Promises, and Challenges* <http://www.worldbank.org/en/events/2015/06/01/>, Erişim: 12.05.2020.
- World Bank, <http://data.worldbank.org/data-catalog/world-development-indicators>, Erişim: 04.05.2020.
- Wu, D. ve Rao, P. (2017). Urbanization and Income Inequality in China: An Empirical Investigation at Provincial Level. *Social Indicators Research*, 131(1), 189–214.

URBANIZATION AND INCOME INEQUALITY NEXUS: BOOTSTRAP PANEL GRANGER CAUSALITY ANALYSIS

Extended Abstract

Aim: In studies on the determinants of urbanization, it has been concluded that income inequality is important factor for urbanization. If an assessment is made in terms of urbanization, it can be seen that the New Industrializing Country is rapid urbanization in the world. When industrialization and economic growth are taken consideration, the urbanization in this countries are important. The purpose of this study is to investigate the existence and direction of the causality relationship between urbanization and income inequality fort he 2000-2018 period and 8 New Industrializing countries.

Method(s): : In the study, bootstrap panel Granger causality test developed by Kónya (2006) is used. The technique of Kónya has a fundamental advantage such as based on the regression (SUR) estimate, which takes into account the cross-sectional dependence when compared with other causality methods. In addition, Bootstrap critical values based on Wald statistics in Kónya's method (2006) do not require a common hypothesis for all countries included in the panel. In this method, there is no need for series to be stationary or cointegrated. In short, Overall, Kónya's (2006) causation technique has three main advantages over other causality tests:i) based on the regression (SUR) estimate, which takes into account the cross-sectional dependency between countries,ii) Bootstrap critical values calculated for each country are based on Wald statistics and do not require a common hypothesis for all members of a panel, iii) considering the fact that the effects of unit root tests may be low, it does not require the condition of unit root and cointegration between series. In the study, Lagrange Multiplier (LM) test proposed by Breusch and Pagan (1980), CD and CDLM tests developed by Pesaran (2004) and modified LM test (LMadj) developed Pesaran et al. (2008) are used. In order to test the heterogeneity between countries in the study, the delta test Δ , which is proposed by Swamy (1970) and examines the homogeneity of the slope parameter developed by Pesaran and Yamagata (2008), is used.

Findings: Tests show that cross-section dependence and heterogeneity are significant among 8 New Industrializing Countries. In this study, the maximum delay length was taken as a maximum of 3 according to the Akaike (ACI) information criterion. The results of the Bootstarp panel Granger causality reveal that there exists a one-way causality running from urbanization to income inequality for Brazil, Philippines, Indonesia and Malaysia. There are one-way causality from income inequality to urbanization for. China. In Mexico and Turkey there is a two-way causality (feedback) relationship between urbanization and income inequality.

Conclusion: These results support the existence of relations between urbanization and income inequality. It can be said taht the causes of the income inequality in the 8 New Industrializing Country are the problems caused by the rapid urbanization. The industrialization created by rapid urbanization develop income inequality in 8 New Industrializing Country. So, income inequality increases in this countries. Although the urbanization levels differ, most of the newly industrialized countries have entered a rapid urbanization process in parallel with industrialization. For example, Brazil, China, Indonesia, Malaysia, more than half of the population of countries such as Mexico and Turkey, the Philippines and Thailand, almost half the population lives in urban areas. However, it is observed that simultaneous income inequality has increased in these economies with high economic growth and urbanization. Because of increasing income inequality causeu many problems by unrest among people. This situation damages both physical and human capital. Thus, urbanization negatively affectsincome inequality. In short, a vicious circle emerges between urbanization and income inequality, also called unstable urbanization. However, since the characteristics of the countries examined, such as their development levels, geographical locations, economic size, population structure and size, do not show homogeneity, the relationship

between urbanization and income inequality may emerge in these countries in different ways. The reason for this is that the countries discussed should be searched in their internal dynamics.

